

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЯКІСТЬ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У СТУПЕНЕВІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ

У статті обґрунтовано специфіку впливу й проаналізовано проблеми інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій у систему професійної підготовки майбутніх фахівців у ступеневій педагогічній освіті. Визначено основні педагогічні завдання використання інформаційно-комунікаційних технологій. Розглянуто передумови ефективного функціонування інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі.

Вектор сучасної державної політики в галузі освіти спрямований на створення умов для розвитку особистості і її творчої самореалізації, оновлення змісту освіти та організації навчально-виховного процесу відповідно до євроінтеграційних процесів, демократичних цінностей, ринкових засад економіки, сучасних науково-технічних досягнень.

У Національній доктрині розвитку освіти (Україна XXI століття) наголошується, що глобалізація, зміна технологій, перехід до постіндустріального, інформаційного суспільства, утвердження пріоритетів сталого розвитку, інші властиві сучасній цивілізації риси зумовлюють розвиток особистості як головну мету, ключовий показник і основний важіль сучасного прогресу, потребу в радикальній модернізації галузі, ставлять перед державою, суспільством завдання забезпечити пріоритетність розвитку освіти і науки, першочерговість розв'язання їх нагальних проблем.

Ступенева педагогічна освіта є могутнім чинником розвитку духовної культури українського народу, що спрямований на забезпечення фундаментальної наукової, загальнокультурної, професійної підготовки особистості, формування інтелектуального потенціалу нації і всебічний розвиток особистості як найвищої цінності суспільства.

Запровадження ступеневої підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями "молодший спеціаліст" – "бакалавр" – "спеціаліст, магістр" має за мету: поглибити вивчення фундаментальних та професійних дисциплін, поліпшити практичні навички навчально-педагогічної і науково-дослідної роботи, поглибити вивчення фахових дисциплін шляхом спеціалізації [1].

Упровадження системи ступеневої освіти і введення нових освітньо-кваліфікаційних рівнів надало широкі можливості для задоволення освітніх потреб особи, забезпечивши гнучкість загальноосвітньої, загальнокультурної та наукової підготовки фахівців, підвищення їх соціального захисту на ринку праці та інтеграцію у світове освітянське співтовариство.

Від якості ступеневої освіти залежить майбутнє країни, оскільки сама освіта формує найважливіше багатство держави – людський потенціал. Одним з пріоритетних завдань ступеневої педагогічної освіти є підготовка високопрофесійних кадрів, що володіють не тільки необхідним комплексом фахових знань, умінь і навичок, але й вільно застосовують інформаційно-комунікаційні технології як один із методів навчання.

Тому цілком справедливим є твердження про те, що підвищення якості ступеневої освіти має стати стратегічним національним пріоритетом України, а впровадження інформаційно-комунікаційних технологій – ключовим важелем розвитку інформаційного суспільства.

Слід також підкреслити, що інформатизація освіти – один з найважливіших механізмів модернізації освітньої галузі.

Сучасний рівень розвитку інформаційно-комунікаційних технологій значно розширює можливості доступу до інформації для викладачів та студентів, підвищує ефективність управління освітньою установою як соціально-педагогічною системою, спрощує інтеграцію регіональної системи освіти в загальнодержавну і світову, значною мірою сприяє доступу до міжнародних джерел інформації в галузі освіти, науки та культури, створює середовище, метою якого є підготовка майбутнього покоління до життя в інформаційному суспільстві тощо.

Аналіз попередніх досліджень свідчить про те, що висвітлення проблем та перспектив використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі досліджували І. Булах, М. Жалдак, В. Конєва, І. Роберт, Н. Тализіна; дидактичні і психологічні аспекти застосування інформаційно-комунікаційних технологій навчання знайшли відображення у працях В. Безпалька, Ю. Машбиця, А. Пишкала, І. Синельник, С. Смирнова, О. Співаковського та ін., а принципи застосування інформаційно-комп'ютерних технологій у ході вивчення різних дисциплін досліджувалися О. Афанасьевою, Л. Глобою, М. Козяром, Ю. Лук'яненком, С. Росохою, та ін., значний науковий потенціал накопичено в галузі методики використання комп'ютерів у навчально-виховному процесі, що досліджували Р. Вільямс, О. Гокунь, К. Маклін, В. Каймін та ін.

Проте, в сучасній науковій літературі недостатньо розкрита роль впливу інформаційно-комунікаційних технологій на якість підготовки фахівців у ступеневій педагогічній освіті.

Актуальність проблеми інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій у ступеневу педагогічну освіту зумовлена потребами практики, насамперед, соціальними проблемами підвищення статусу працівника освіти відповідно до здобутого ним рівня або ступеня здатності й готовності до виконання складних специфічних педагогічних функцій.

У даній статті нашою метою є розкриття, в теоретичному аспекті, ролі і місця інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців у вищих педагогічних навчальних закладах.

Аналіз реального стану системи фахової підготовки студентів у вищих педагогічних навчальних закладах вказує на гостру суперечність між сучасними вимогами суспільства до професійної підготовки вчителя, здатного застосовувати інноваційні досягнення інформаційно-комунікаційних технологій у власній творчій і педагогічній діяльності, і практикою підготовки студентів у системі ступеневої педагогічної освіти.

Застосування інформаційних технологій у практичній діяльності спеціалістів педагогічного профілю, обмежується, як правило, використанням текстових і табличних процесорів.

На нашу думку, вищі навчальні заклади педагогічної освіти повинні здійснювати підготовку компетентних фахівців з урахуванням можливостей сучасних інформаційних технологій навчання та орієнтацією на формування освіченої, гармонійно розвиненої особистості, здатної до постійного оновлення наукових знань, професійної мобільності та швидкої адаптації до змін у соціально-культурній сфері, системі управління та організації праці в умовах ринкової економіки.

Усе це вказує на те, що існує гостра потреба в більш широкому застосуванні навчальних комп'ютерних та інформаційних технологій у ступеневій педагогічній освіті.

На думку більшості дослідників, основними педагогічними завданнями використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання є:

- підвищення наочності навчального матеріалу та полегшення його сприйняття завдяки компактному і чіткому поданню інформації;
- розвиток творчого потенціалу суб'єктів навчання, їх здібностей комунікативних дій, умінь експериментально-дослідницької діяльності; культури навчальної діяльності, підвищення мотивації навчання;
- інтенсифікація всіх рівнів навчально-виховного процесу, підвищення його ефективності та якості;
- розширення та поглиблення змісту навчання з дисциплін, що вивчаються;
- засвоєння повного спектру понять, операцій і функцій, вільне оперування якими передбачено змістом навчальної дисципліни;
- реалізація соціального замовлення, зумовлена інформатизацією сучасного суспільства.

Науковці М. Жалдак, Н. Морзе [2; 3] та ін., наголошують, що метою інформатизації системи освіти є підвищення ефективності навчання, завдяки розширенню обсягів інформації та вдосконаленню методів її застосування, а також спрямованість на можливість використання інформаційних технологій у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу та майбутній професійній діяльності.

Як зазначає І. Роберт, реалізація можливостей сучасних технологій інформаційного впливу в освітньому процесі розширює спектр видів навчальної діяльності, дозволяє удосконалювати існуючі організаційні форми і методи навчання і сприяє виникненню його нових технологій [4: 21].

На зміну традиційним авторитарним та ілюстративно-пояснювальним методам навчання приходять активні методи, що ґрунтуються на процесах самостійного набуття знань за допомогою сучасних методів представлення і контролю знань, тобто на нових інформаційних технологіях.

Дослідники підкреслюють, що використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі змінює співвідношення методів, форм, засобів навчання, весь методичний апарат.

Це призводить до зміни обсягу і змісту навчального матеріалу; введення алгоритмізації роз'язання завдань; поглиблення предметної сфери шляхом моделювання чи імітації явищ і процесів за допомогою діалогової взаємодії, компресії інформації, логічної і стислої її обробки; використання інструментальних програмних засобів з метою розвитку логічного, наочно-образного мислення, а також формування вербально-комунікативних і практичних умінь; варіативності у виборі видів навчальної діяльності і способів подання музичного матеріалу; забезпечення індивідуальної і диференційованої роботи над навчальним матеріалом; розширення сфери самостійної роботи з елементами дослідницької діяльності.

Доцільність та ефективність використання інформаційних технологій у навчальному процесі педагогічного вищого навчального закладу нерозривно пов'язані з поняттям інформаційної культури.

Основи інформаційної культури мають методологічний, світоглядний і загальнокультурний характер, що проявляється у використанні в масовій практиці універсальних процедур пошуку, опрацювання і подання інформації на базі відповідної системи наукових понять, принципів і законів як необхідних факторів системно-цілісного пізнання і відображення об'єктивної реальності і

пов'язаного з такою системою фактографічного матеріалу (бази знань, бази даних тощо), а тому повинні формуватися в процесі вивчення комплексу всіх навчальних дисциплін, в першу чергу філософії, логіки, психології, педагогіки, що найбільш повно пояснюють сутність інформації та її роль в процесі пізнання і творчій діяльності людини, розвитку людини і людського суспільства, а також служать основою інтеграції навчальних дисциплін, гуманітаризації освіти і гуманізації навчального процесу (О. Хомік).

Формування інформаційної культури педагогів – це насамперед формування системи знань, навичок та вмінь, які необхідні педагогам для використання інформаційно-комунікаційних технологій у власній професійній діяльності.

Зміст інформаційної культури кожного майбутнього фахівця тісно пов'язаний із характером здійснюваної діяльності, а для майбутнього вчителя передусім із навчанням. Саме тому суттєвою складовою інформаційної культури майбутніх учителів є вміння ефективно використовувати інформаційно-комунікаційні технології як у навчальному процесі, так і для самоосвіти та самовдосконалення.

Використання інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій передбачає відповідність їх особливостям підготовки майбутніх фахівців, націленість на формування у них не тільки високопрофесійних знань, умінь та навичок, а й дотримання індивідуалізації та диференціації навчального процесу, забезпечення перспективи із врахуванням економічного, соціального та культурного розвитку суспільства, розвиток у студентів потреби в самовдосконаленні та самореалізації, у пошуку нових можливостей досягнення поставлених цілей.

Як підкреслює Н. Морзе [5: 93], інформаційна технологія – сукупність методів, засобів і прийомів, що використовується людьми для реалізації конкретного складного процесу шляхом поділу його на систему послідовних взаємопов'язаних процедур і операцій, які виконуються більш або менш однозначно і мають на меті досягнення високої ефективності в пошуку, накопиченні, опрацюванні, зберіганні, поданні, передаванні інформації за допомогою засобів обчислювальної техніки та зв'язку, а також засобів їх раціонального поєднання з процесами опрацювання інформації без використання машин.

Знання про можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій потрібно формувати в процесі вивчення всього циклу навчальних дисциплін, незалежно від їх специфіки. Обсяг відомостей про інформаційні технології та їх зміст повинні бути диференційованими відповідно до спрямованості навчання (М. Жалдак).

Мультимедійне подання інформації є полімодальним, тобто здатне одночасно концентрувати увагу кількох органів чуття, саме тому воно збагачує досвід студентів в опрацюванні різноманітного емпіричного матеріалу, сприяє вихованню схильності індивіда до використання різних кодів інформації, розвитку багатогранної всебічно розвиненої емоційної, емпіричної та інтелектуальної сторін особистості, а гіпертекстові засоби допомагають у вихованні систематичності та гнучкості мислення, у розвитку здібностей до цілісного сприйняття матеріалу, до створення структурно досконалих конструкцій мислення (О. Смально).

Варто зазначити, що на сьогодні спостерігається глибока інтеграція наукових педагогічних досліджень з інформаційно-комунікаційними технологіями, яка зумовлює розроблення принципово нових підходів для отримання нових наукових знань з використанням як відомих інформаційних засобів так і спеціально створених нових унікальних інформаційних технологій.

Вагомими передумовами ефективного функціонування інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі, на думку Н. Морзе [5], є:

- володіння особистісно-орієнтованою методикою навчання;
- спільне бачення процесу інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій у викладачів різних предметів за умови сприяння та підтримки керівництва системою освіти;
- наявності певного досвіду у викладачів у галузі використання освітніх інформаційно-комунікаційних технологій;
- сприяння професійному удосконаленню професорсько-викладацького складу в галузі інформаційно-комунікаційних технологій;
- знання освітніх стандартів та наявності ресурсів для навчальних курсів;
- доступу до сучасних інформаційних технологій, зокрема до програмного забезпечення.

Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у процесі вивчення комплексу різних дисциплін набуває особливого значення в процесі створення такого дієвого навчального ресурсу, яким є електронний підручник чи посібник. Відмінність електронних підручників та посібників від друкованих видань полягає в тому, що вони можуть бути спроєктовані у вигляді відкритої динамічної системи. У таких системах користувач здатен вносити зміни і доповнення до змісту посібника. Саме це надає альтернативу вибору викладачеві у процесі використання того чи іншого підручника або ж посібника.

Підкреслимо, що створення електронних навчальних ресурсів повинно відбуватися за спеціально розробленими на факультетах й затвердженими щорічними планами навчальної роботи. Це дасть

змогу максимально врахувати існуючі потреби для забезпечення умов продуктивної самостійно-пізнавальної роботи студентів.

Проте, слід акцентувати увагу на проблемі відсутності у вищих педагогічних навчальних закладів коштів на придбання достатньої кількості якісного програмного забезпечення, призначеного для підтримки вивчення багатьох дисциплін.

Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес вищих педагогічних навчальних закладів дає змогу збільшити відсоток учбового навантаження, що його студенти виконують самостійно, саме ця умова вимагає творчого підходу у вирішенні проблемних завдань, що є однією з основних умов підвищення якості підготовки фахівців у ступеневій педагогічній освіті.

Нами у статті розглянуто лише деякі аспекти використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців, що ж стосується всього спектру проблематики, пов'язаної з використанням інформаційних технологій у ступеневій освіті, особливої уваги вимагає вирішення цілого комплексу завдань, що постають перед вищими педагогічними навчальними закладами.

Таким чином можливості впливу інформаційно-комунікаційних технологій на якість підготовки майбутніх фахівців у ступеневій педагогічній освіті полягає у активізації самостійної роботи, розвитку інтелектуальних і творчих здібностей студентів, формуванні їх професійного мислення, а також умінні креативно приймати оптимальні рішення. Застосування інформаційних систем у сфері педагогічної освіти забезпечує новий рівень отримання та узагальнення знань, умінь і навичок студентів їх використання в подальшій професійній і творчій діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Мележик В. П. Про підготовку фахівців в умовах ступеневої освіти / Мележик В. П., Литвин О. Г., Іванова Т. В. // Нові технології навчання: наук.-метод.зб. – Вип. 29. – К., 2001. – С. 8-12.
2. Жалдак М. И. Система подготовки учителя к использованию информационной технологии в учебном процессе: Дисс. ... докт. пед. наук: 13.00.02. – М.: АПН СССР, НИИ содержания и методов обучения, 1989. – 48 с.
3. Морзе Н. В. Методика навчання інформатики: Навч. посіб.: У 3 ч. / За ред. М. І. Жалдака. – К.: Навчальна книга, 2004. – Ч. 2. Методика навчання інформаційних технологій. – 287 с.
4. Роберт И. В. Направления научных исследований в области реформирования образования в связи с использованием информационных и телекоммуникационных технологий // Информатизация непрерывного образования: Материалы VII Междунар. конференции. – М.: МИФИ, 1997. – С. 21-27.
5. Інформаційні технології в навчанні / За ред. Морзе Н. В. – К.: Видавнича група ВНУ, 2004. – 240 с.
6. Демиденко Т. М. Інформаційна культура сучасного вчителя: Навч. посібник / Черкаський держ. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2003. – 96 с.

Матеріал надійшов до редакції 16.06. 2009 р.

Попович Н. М. Влияние информационно-коммуникационных технологий на качество подготовки специалистов в разноразовном педагогическом образовании.

В статье проанализированы специфика и проблемы интеграции информационно-коммуникационных технологий в систему профессиональной подготовки будущих специалистов в разноразовном педагогическом образовании. Определены основные педагогические задачи использования информационно-коммуникационных технологий. Рассмотрены условия эффективного функционирования информационно-коммуникационных технологий в учебном процессе.

Popovich N. M. Influence of Information-Communication Technologies on the Quality of Experts Preparation in Gradual Pedagogical Formation.

In article the specificity and problems of integration of information-communication technologies in system of vocational training of the future experts in pedagogical formation are analysed. The basic pedagogical tasks of use of information-communication technologies are defined. The conditions of effective functioning of information-communication technologies in educational process are considered.